

RUSYA-LİBYA İLİŞKİLERİ VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜVENLİK KONSEYİ'NDE LİBYA'YA YÖNELİK ASKERİ MÜDAHALE TARTIŞMALARI SIRASINDA RUSYA'NIN POLİTİK TUTUMU*

RUSSIAN-LIBYAN RELATIONS AND THE POLITICAL ATTITUDE OF RUSSIA DURING THE DISCUSSIONS IN THE UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL ON MILITARY INTERVENTION TOWARDS LIBYA

Cemal BAYAT**

Özet

Arap Baharı olarak adlandırılan süreçte Orta Doğu'daki halk ayaklanmaları, Tunus'tan Mısır'a, ardından Libya'ya hızla yayılarak yerleşik rejimlerin statükolarını tehdit etmiştir. Bu ayaklanmalar, Libya'da da sivil insanların silahlanmasıyla birlikte savaşın kanlı yüzünü ortaya sermiştir. BM Güvenlik Konseyi'nde askeri müdahale dahil olmak üzere alınması gereken önlemler tartışılırken, Rusya Libya'daki sorunun barışçıl ve siyasi yöntemlerle çözülmesi gerektiğini ve askeri müdahalenin kalıcı bir çözüm sağlayamayacağını savunmuştur. Bu bağlamda bu çalışmada, Rusya-Libya ilişkilerinin tarihi arka planına değinmekle birlikte, Güvenlik Konseyi'nde Libya'ya yönelik askeri müdahaleyi içeren karar taslakları üzerinde yapılan tartışmalarda Rusya'nın öne sürdüğü argümanlar incelenmiş ve nasıl bir tutum sergilediği analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *BM Güvenlik Konseyi, Askeri Müdahale, Arap Baharı, Rusya, Libya.*

Abstract

In the period which was named as "Arab Spring", the public insurgencies in the Middle East spread from Tunisia, then to Egypt and then to Libya and threatened the status quos of the settled regimes. These uprisings showed the bloody face of the war after the armament of civilians in Libya too. While possibilities including military intervention were being discussed in the Security Council, Russia defended that the problem in Libya should be solved in peacefully and politically and a military intervention would not provide a permanent solution. In this context, this work touches upon the Russian-Libyan relations' historical background and analyses the attitude and the arguments of Russia in the discussions made in the Security Council over the resolution drafts on a military intervention towards Libya.

Keywords: *UN Security Council, Military Intervention, Arab Spring, Russia, Libya.*

* Makalenin Gönderim Tarihi: 19.12.2017 – Yayına Kabul Tarihi: 15.05.2018

** Arş. Gör., Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, cemalbayat@gazi.edu.tr

GİRİŞ

Rus siyasi tarihinde, sıcak denizlere ulaşarak Afrika Kıtası'nda sömürü elde etme düşüncesi Çarlık Rusyası'na kadar dayanmaktadır.¹ Ancak, Günümüz Rusya-Afrika modern ilişkilerinin temelleri Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) döneminde atılmıştır.² II. Dünya Savaşı'ndan sonra SSCB, Afrika kıtasındaki ülkelerle ekonomik, askeri, siyasi ve sosyal alanlarda yakın ilişkiler kurmaya yönelik politikalar izlemiştir. Afrika ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmalarıyla birlikte Moskova, bu ülkelerle diplomatik ilişkilerini giderek artırmıştır. Özellikle Kruşçev dönemiyle birlikte SSCB'nin Afrika'ya olan ilgisi artmıştır. 1943 yılında Mısır ve Güney Afrika'yla diplomatik ilişkilerini başlatan Moskova³, 1960'lı yıllardan itibaren ise Libya dahil olmak üzere Fas, Cezayir, Sudan, Mali, Gine ve Gana gibi bağımsızlıklarını kazanan çičeđi burnunda Afrika ülkeleriyle de diplomatik ilişkilerini geliştirmiştir.⁴ SSCB, 1960'lı yıllarda Afrika kıtasındaki devrimci hareketleri destekleyerek sosyalizmi bölge geneline yaymaya çalışmış ve 1970'lerde ise Brejnev, Afrika'daki ekonomik durgunluğu fırsata çevirip bu kıtada kapitalizm karşısında sosyalizmi başarılı politikalarla etkili kılabileceğini düşünmüştür.⁵ Bu bağlamda SSCB, dış politika alanında Soğuk Savaş dönemi boyunca Afrika kıtasında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile siyasi, ekonomik ve askeri rekabet halinde olmuştur. Ancak Soğuk Savaş döneminde SSCB'nin bu politikalarında çok başarılı olduğu söylenemez. Çünkü bu dönemde SSCB, başka ülkelerin ekonomik taleplerini karşılayabilecek kadar iyi bir ekonomiye sahip değildi. Bununla birlikte Afrika'daki ülkelerin toplumsal ve ekonomik yapıları da sosyalizme uygun değildi.

1 Mustafa Öztürk, "Moskova Penceresinden Sovyetler Birliği'nin Afrika Politikası (1945-1991)", *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 15, 2016, s. 281. ss. 279-300,

2 Huriye Yıldırım, "SSCB'den Günümüze Rus Dış Politikası Kapsamında Afrika", *Avrasya Strateji Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 2, 2014, s. 35.

3 Öztürk, *A.g.m.*, s. 279.

4 Öztürk, *A.g.m.*, s. 289.

5 Yıldırım, *A.g.m.*, s. 36.

SSCB ile politik, ekonomik ve askeri alanlarda sürdürdüğü güç mücadelesinde üstünlüğünü sağlayarak uluslararası arenada tek süper güç haline gelen ABD, sahip olduğu konum itibariyle oluşan yeni sistemi “Yeni Dünya Düzeni” şeklinde tanımlamıştır.⁶ Rusya Federasyonu (RF) kuruluşunun ilk yıllarında her ne kadar bu yeni sistem içerisinde belirleyici bir aktör olarak yer alamamış olsa da, 1990’lı yılların ortasından itibaren dış politikada alanında bir yenilenme sürecine girmiştir. Dolayısıyla SSCB’nin dağılmasından sonra uluslararası politikada tekrar süper güç olma hayallerini gerçekleştirmek adına RF de, Orta Doğu bölgesindeki gelişmelere kayıtsız kalmamıştır. SSCB sonrasında Rusya’nın dış politika alanında temel hedeflerinden birisi, siyasi anlamda Kuzey Afrika’yı da içine alan Orta Doğu bölgesinde ABD’nin etkisini kırmak, enerji ve silah pazarına hakim olmak ve küresel siyasette tekrar söz sahibi olabilmek şeklinde özetlenebilir. Her ne kadar RF, kuruluşunun ilk yıllarında ülke içi sorunlarından dolayı Afrika’ya yönelik yardımlarını kesmişse de, özellikle Vladimir Putin iktidarı döneminde Rusya’nın siyasi, ekonomik ve askeri alanlarda ilerleme kaydetmesi dış politikasına da yansımış ve dolayısıyla Rusya’nın Afrika politikasında da bir yenilenme sürecine girilmiştir. Bu bağlamda Rusya-Libya ilişkileri de canlanmaya başlamıştır. RF, Soğuk Savaş dönemindeki ideolojik tabanlı politikaların aksine Orta Doğu’da daha çok ekonomik çıkar odaklı bir dış politika uygulamıştır. Rusya-Libya ilişkilerinde de enerji alanındaki işbirlikleri ve silah ticareti ön plana çıkmıştır.

2010 yılında Orta Doğu’daki halk ayaklanmaları bir domino etkisiyle birçok ülkeye sıçramıştır. Arap Baharı olarak adlandırılan bu süreç kısa sürede birçok ülkede yerleşik iktidarların protesto edilmesine neden olmuştur. 2011 yılından itibaren Libya halkı da protestolara başlamıştır. Muammer Kaddafi iktidarı protestolara kulak tıkayarak kendi halkına karşı şiddete başvurunca yönetim ve protestocular arasında kanlı çatışmalar baş göstermiştir. Bu durum dünya kamuoyunda yankı bulmuş ve birçok ülke tarafından sert bir şekilde kınanmıştır. Olayların giderek büyümesine Birleşmiş Milletler seyirci kalmamış ve Güvenlik Konseyi’nde uyarı ve

---

6 Mehmet Seyfettin Erol-Sertif Demir, “Amerika’nın Karadeniz Politikasını Yeniden Değerlendirmek”, *Gazi Akademik Bakış*, Cilt: 6, Sayı: 11, Kış 2012, s. 18.

yaptırım içeren kararlar alınmıştır. Kaddafi yönetiminin, BM tarafından alınan kararlara riayet etmemesi üzerine BM Güvenlik Konseyi'nde 17 Mart 2011 tarihinde Libya'ya yönelik operasyon kararı alınmıştır. Rusya'nın da daimi üyesi olduğu BM Güvenlik Konseyi'nde alınan 1973 sayılı bu kararda Libya'da işgal yapmadan sivillerin korunmasına yönelik her türlü tedbirin alınması gerektiği vurgulanmıştır. Rusya dahil hiçbir daimi üye olumsuz oy kullanmamıştır. Rusya hem Libya ile olan tarihi ilişkileri açısından hem de Orta Doğu'da prestij kaybı yaşamamak için Güvenlik Konseyi'nin müdahale kararında olumlu oy kullanmamış fakat veto yetkisini de kullanmamıştır. Çekimser oy kullanan Rusya hem bölgesel hem de küresel anlamda oyun dışı kalmamaya çalışmıştır. Bu bağlamda bu makalede, Rusya'nın Libya ile ilişkilerinin tarihi arka planı, Arap Baharı'nın Libya yansıması ve Güvenlik Konseyi'nde Libya müdahalesiyle ilgili yapılan toplantılarda Rusya'nın argümanları ve politik tutumu analiz edilmiştir.

1. RUS DIŞ POLİTİKASI'NDA LİBYA: TARİHSEL ARKA PLAN

1.1. SSCB'nin Libya Politikası

SSCB döneminde Moskova, Afrika kıtasındaki ülkelerle siyasi, ekonomik ve sosyal alanlarda yakın ilişkiler kurmaya yönelik politikalar izlemiştir. Soğuk Savaş döneminde küresel anlamda geniş coğrafyalara sosyalizmi yayma amacı güden SSCB, Afrika kıtasında da II. Dünya Savaşı'ndan sonra bağımsızlıklarını kazanan ülkelerle ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır.⁷ Günümüz Rusya-Afrika ülkeleri modern ilişkilerinin temelleri SSCB döneminde atılmaya başlanmıştır.⁸ 1943 yılında Mısır'la diplomatik ilişkilerini başlatan SSCB, 1955 yılında Afrika kıtasına yönelik geniş çaplı askeri malzeme sevkiyatını gerçekleştirmiştir.⁹ Bununla

7 Yıldırım, *A.g.m.*, s. 34.

8 *A.g.m.*, s. 35.

9 Breanna Magallones, "Super Power Arms Trade: Destabilizing the Middle East", *Honors Projects Undergraduate Research and Creative Practice*, 2011, <https://scholarworks.gvsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com.tr/&httpsredir=1&article=1075&context=honorsprojects>

birlikte SSCB, 1960'lı yıllarda sosyalizmi Afrika kıtasına yaymak amacıyla bölgedeki devrimci hareketleri de desteklemekten geri durmamıştır. Mısır, Mali, Gana ve Sudan'daki devrimci örgütler Rus desteğini alabilmek için SSCB ile temasa geçmişlerdir.¹⁰ 1970'lerde Afrika'da ekonomik durgunluk görülmüş ve bunu fırsata çevirebileceklerini yani kapitalizm karşısında sosyalizmi Afrika'da başarılı politikalarla etkili kılabileceğini düşünmüştür Brejnev.¹¹ Bu bağlamda Soğuk Savaş Dönemi boyunca SSCB, farklı bölgelerde olduğu gibi Afrika bölgesinde de ABD ile siyasi ekonomik ve askeri rekabet içerisine girmiştir.¹² Aynı şekilde ABD de, bölgedeki ülkeler üzerinde SSCB'nin komünist etkisini kırabilmek için bölge ülkelerinin bağımsızlık hareketlerini desteklediğini ve toplumsal olaylara karşı vicdani sorumlulukla hareket ettiğini kamuoyuyla paylaşma çabası içerisine girmiştir. ABD, SSCB yanlısı rejimlere karşı onların karşısındaki muhalif gruplara destek vermekten geri durmamıştır. ABD'nin bu politikaları, Libya, Angola, Etiyopya ve Mozambik iç sorunları örneklerinde görülebilmektedir.¹³ Dolayısıyla hem ABD hem de SSCB açısından çıkarlar söz konusu olduğu zaman kendi söylemleri dışında politikalar uyguladıkları da söylenebilir. Genel çerçeveden bakıldığında zaman SSCB'nin Soğuk Savaş döneminde Afrika kıtasında çok fazla etkili olduğu söylenemez. Çünkü SSCB bu dönemde, diğer ülkelerin ekonomik taleplerini karşılayabilecek kadar iyi bir ekonomiye sahip değildi ve ayrıca bölge ülkelerinin toplumsal ve ekonomik yapıları da sosyalizme geçiş için uygun şartlara sahip değildi.¹⁴ Bütün bu gelişmeler ışığında SSCB ve Libya ilişkilerine konu gereği ayrı bir yer ayırmak gerekir.

Tarih boyunca birçok farklı medeniyetlerin hâkimiyetine girmiş olan Libya, Osmanlı ve İtalyan hâkimiyetlerinden sonra 1951 yılında Birleşmiş Milletler aracılığıyla bağımsızlığını kazanmıştır. Bağımsızlıktan sonra ülkenin ilk kralı olan Kral Seyyid İdris,

10 Jeremy Bervoets, "The Soviet Union in Angola: Soviet and African Perspectives on the Failed Socialist Transformation", *Vestnik, The Journal of Russian and Asian Studies*, USA 2011.

11 Yıldırım, *A.g.m.*, s. 36.

12 Yıldırım, *A.g.m.*, s. 37.

13 Leonid L. Fituni, "Russia's Arms Sales to Africa: Past, Present, and Future", *CSIS Africa Notes*, No: 140, September 1992, s. 1-6.

14 Yıldırım, *A.g.m.*, s. 37-38.

anayasal monarşi sistemiyle ülkeyi yönetmeye başlamıştır. Yıllarca Batılı güçlere karşı mücadele veren Libya halkına rağmen, Kral İdris Batılı devletlerle çeşitli alanlarda yakın ilişkiler kurmuştur.¹⁵ Bu duruma halkın belli kesimlerinden tepkiler gelmiştir. Daha sonraları baş gösteren ekonomik sebeplerin, toplumsal ve siyasal nedenlerin de etkisiyle ülkede baskıcı bir politika izlenmiş ve nihayetinde buna bir tepki olarak da 1 Eylül 1969 yılında Muammer Kaddafi'nin önderliğinde Hür Subaylar Hareketi askeri darbe yapmıştır. İslami sosyalizmi savunan ve henüz yirmili yaşlarda olan bu genç subay Muammer Kaddafi, 1969'dan itibaren ülkenin yönetimini kontrolü altına almaya başlamıştır.¹⁶

Kral İdris döneminde Libya dış politikası daha çok Batı eksenli olmuştur. Libya'da petrolün bulunması ve Amerikan ve İngiliz üslerinin açılması, Kral İdris yönetimini ayakta tutan etkenlerden önemli olanlarıydı. Fakat Arap milliyetçiliğini ve İslami sosyalizmi savunan Kaddafi ve yol arkadaşları 1969 darbesiyle ülke yönetimini ele geçirdikten sonra, sosyalizm ve sosyal adalet anlayışı ile tamamen Batı karşıtlığıyla devrimci bir dış politika izlemişlerdir. Kaddafi döneminde özel mülkiyet kaldırılmış ve her şey devletleştirilmiştir. Ayrıca Kaddafi Amerikan ve İngiliz üslerini kapatmış, 35.000 İtalyan'ı ülkelerine göndermiştir. Bu bağlamda Sovyetlere yakınlaşan Libya, ordusunu da Rus silahlarıyla donatmaya başlamıştır.¹⁷

Kaddafi, uluslararası politikada ABD ve İsrail'e karşı sosyalist blokla bütünleşmek istemişse de bunu tam anlamıyla başaramamıştır. Kaddafi, sosyalizmi Arap Milliyetçiliğini ve İslami yaşam tarzını kendine özgü yöntemle harmanlayarak farklı bir yönetim tarzı oluşturmaya çalışmıştır. Dolayısıyla hem Batı'dan uzaklaşarak hem de doğu blokuna entegre olamayarak uluslararası arenada yalnız kalmıştır. 1980'de 22 milyar dolar olan petrol geliri 1986'da 5 milyar dolara gerilemiştir. Libya ve Batı arasındaki

15 Nurettin Ceviz, "Libya Tarihine Kısa Bir Bakış", *Ortadoğu Analiz*, Cilt: 3, Sayı: 27, Mart 2011, s. 86.

16 Öner Akgül, "Libya'da İç Savaşa Dış Müdahale: Avrupa Birliği Devrimin Neresinde?", *Ortadoğu Analiz*, Cilt: 3, Sayı: 36, Aralık 2011, s. 53.

17 "Son Yüzyılda Libya ve Uluslararası Müdahale Kararı ile Gelinek Nokta", *ORSAM*, <http://orsam.org.tr/orsam/gencorsam/11158?dil=tr> (Erişim Tarihi: 14.07.2017)

ilişkiler giderek bozulmuştur. ABD, terörizme destek verdiği iddiasıyla 1988 yılında Libya'ya ambargo uygulamıştır. 21 Aralık 1988 yılında Londra'nın Heathrow havaalanından kalkan PAM-AM 103 sayılı yolcu uçağının havada infilak etmesi sonucu 189'u Amerikalı olmak üzere toplamda 270 kişinin hayatını kaybettiği olayda¹⁸ ABD ve İngiltere, Libyalı diplomatları sorumlu tutmuş ve bu yüzden Libya'nın bu diplomatları iade etmesini ve tazminat ödemesini istemiştir.¹⁹ Fakat Kaddafi o zaman bu durumun içişlerine müdahale anlamına geldiğini savunarak istenilenleri yapmamıştır. Bu olayların ardından önce 1992'de BM tarafından²⁰ daha sonra da 1994 yılında AB tarafından Libya'ya yönelik ambargo kararları alınmıştır. Dolayısıyla Libya'ya uygulanan bu ambargolar Kaddafi yönetimindeki ülkenin ekonomisini derinden etkilemiştir. Ayrıca 1979 yılında 40.000 insanın hayatını kaybetmesine sebep olan Libya'nın Çad'a müdahalesi uluslararası kamuoyunda büyük tepki uyandırmıştır. Kaddafi Libya'sı, dış politikada sergilediği bu tutum nedeniyle başta ABD, Fransa ve İngiltere olmak üzere Batı'yı karşısına almıştır.²¹

Kaddafi, Sovyet emperyalizmini tıpkı Batı hegemonyasında olduğu gibi ekonomik-politik alan için bir tehdit olarak algılamıştır. Ayrıca komünizmin ateizmi Kaddafi'nin inançlarına aykırıydı.²² Bu bağlamda Kaddafi 1972 yılında Mısır'ın Sovyet danışmanlarının ihraç edilmesini²³ onaylamış ve aynı yıl imzalanan Irak-Sovyet dostluk antlaşmasını²⁴ kınamıştır. Tüm bunlara rağmen SSCB,

18 David Tucker, "Responding to Terrorism", *The Washington Quarterly*, Volume: 21, Issue: 1, 1998, s. 107.

19 Douglas Kash, "Libyan Involvement and Legal Obligations in Connection with the Bombing of Pan Am Flight 103", *Studies in Conflict & Terrorism*, Volume: 17, Issue: 1, 1994, s.23.

20 "21 Ocak 1992 tarihli 731 sayılı ve 31 Mart 1992 tarihli 748 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararları", <https://www.sipri.org/sites/default/files/2016-03/S-RES-731-1992.pdf> (Erişim tarihi: 14.11.2017)

21 "Son Yüzyılda Libya ve Uluslararası Müdahale Kararı ile Gelinek Nokta", *ORSAM*, <http://orsam.org.tr/orsam/gencorsam/11158?dil=tr> (Erişim tarihi: 14.07.2017)

22 Mansur Ömer el-Kihya, *Libya'nın Kaddafi'si*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2011, s. 235-236.

23 Carole Collins, "Imperialism and Revolution in Libya", *Middle East Research and Information Project (MERIP)*, No: 27, Apr. 1974, s. 21.

24 Roderic Pitty, "Soviet Perceptions of Iraq", *Middle East Research and Information Project (MERIP)*, Volume:18, March/April 1988, s. 23-27.

Libya'daki yeni rejimle ilişkileri geliştirme çabasına girmiştir. Bu yüzden Libya'nın Batı karşıtı politikaları, SSCB tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Batı güçleri 1974'te Libya'ya silah satışını azalttığına, SSCB devreye girmeye başlamış, ancak 1985 yılından sonra Libya'nın Sovyetlere olan askeri borçları, ikili ilişkilerde sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur.²⁵

Libya ve SSCB arasındaki ilişkiler 1980'li yıllarda gelişme göstermiştir. Çünkü her iki ülke de Amerikan destekli Orta Doğu barış sürecine karşıydı. SSCB bu sürecin içerisinde rol alamadığı için karşıyken, Libya Arap-Filistin arzularına ihanet olarak gördüğü 1978 Camp David anlaşmalarına karşı olmuştur.²⁶ İki ülke arasındaki ideolojik körfez ve politika farklılıklarına bakıldı zaman, Sovyet-Libya ilişkileri öncelikle karşılıklı çıkarlara dayanmıştır. Libya, artan ABD Birleşik Arap ittifakına karşı Sovyetleri bir silah kaynağı olarak görmüş, SSCB de Libya'yı ekonomik anlamda bir pazar olarak görmüştür. 1980'li yıllar boyunca Sovyet-Libya ilişkileri yakın olmaya devam etmişse de, Kaddafi askeri anlamda Moskova'ya bağımlı olmuş olsa da tam olarak Sovyetlerin hâkimiyeti altına girmekten uzak durmuş ve ulusal-uluslararası konularda kendi bildiğini okumuştur. ABD'nin Nisan 1986'da Libya'ya saldırıları olmuştur (Berlin saldırılarından dolayı)²⁷. ABD ile çatışma riskinden dolayı SSCB son dönemlerinde Libya'ya etkin bir destek vermemiştir. Bu ve benzeri nedenlerden dolayı Kaddafi Libya'sı iki dünya arasında sıkışıp kalmıştır.²⁸

1.2. RF'nin Libya Politikası

1.2.1. Genel Çerçeve ve RF'nin Kuzey Afrika'ya Yönelik Politikası

Siyasi anlamda Kuzey Afrika'yı da içine alan Orta Doğu bölgesi dış politika bağlamında Rusya için hep önemli bir yere sahip

25 Mansur Ömer el-Kihya, *Libya'nın Kaddafi'si*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2011, 237-248.

26 Bülend Aydın Ertekin, "Neo-Rusya'nın Akdeniz Rüyası: Neo-Rusya'nın Suriye Arap Baharı'ndaki Rolü", *Bilge Strateji*, Cilt: 4, Sayı: 7, Güz 2012, s. 131-163.

27 5 Nisan 1986 tarihinde 3 Amerikalı askerin ölümüne sebep olan Berlin'deki bir gece kulübü saldırısından Libya sorumlu tutulmuş ve bu yüzden ABD 14 Nisan 1986 tarihinde Trablus ve Bingazi'yi bombalamıştır.

28 El-Kihya, *A.g.e.*, s. 248-262.

olmuştur. RF, SSCB'nin mirası olan siyasi ve sosyo-ekonomik sorunlardan dolayı ilk yıllarında iç politikaya ağırlık vermiştir. Sovyetlerin yıkılmasından sonra iç politikada yenilenme sürecine giren Rusya, aynı zamanda dış politikada da önemli değişiklikler yapmıştır. RF, 1990'lı yılların başında gerek ekonomik kapasitenin yetersizliğinden gerekse de ekonomi kaynaklı iç sorunların ortaya çıkmasında Afrika politikalarının da etkili olduğu tartışmaları nedeniyle Afrika'ya yönelik projelerine ve yardımlarına ara vermek zorunda kalmıştır.²⁹ Yeltsin'in Afrika ülkelerine yapılan yardımları kesmesi, diplomatik ve kültürel alandaki Rus faaliyetlerini kısıtlaması gibi konuların, Rusya'nın bölgedeki diğer önemli rakibi olan Çin'e avantaj sağladığı söylenebilir. 1990'ların başında Rus Dışişleri Bakanı Andrej Kozirev, Afrika kıtasının Rusya için önemine dikkat çekmişse de, ülkenin içerisinde bulunduğu zor şartlardan dolayı pek etkili olamamıştır.³⁰ Fakat 1996 yılında daha önce de değinildiği gibi Yevgeni Primakov'un dışişleri bakanı olmasıyla Rus dış politikasında ciddi değişiklikler yaşanmış³¹ ve Rusya'nın güçlü bir aktör olabilmesi için sadece yakın çevre ve Batı'yla olan ilişkilerin yeterli olamayacağı aynı zamanda üçüncü dünya ülkeleriyle de yakın ilişkiler ve işbirlikleri kurulması gerekliliğine vurgu yapılmıştır.³² Rusya'nın 2000'li yıllardan itibaren Afrika ülkelerine yönelik etkin politikalarının nedeni, SSCB dönemindeki ideolojik kaygılardan ziyade ekonomik kaynaklı Rus çıkarları olmuştur. 2000'li yıllardan itibaren Rusya Afrika'da ABD ile rekabet etmenin yanı sıra son dönemlerde uluslararası arenada büyük gelişmeler gösteren Çin, Hindistan ve Brezilya gibi büyük güçlerle de yarışmak zorunda kalmıştır. Rusya için önemli hammadde ve enerji kaynağı olan Afrika kıtası ayrıca silah ticareti açısından da önemli bir pazar alanı olmuştur.³³ Rusya'nın bu çıkar politikalarına karşın Afrika ülkeleri de ekonomik refah seviyelerinin ve alt yapılarının geliştirilmesinde Batı'nın hegemonyasından kurtulmak için RF ve diğer doğulu güçlerle ilişkilere önem vermişlerdir. Afrika açısından Rusya-

29 William Reno, *Warlord Politics and African States*, Lynne Rienner Publishers, Boulder 1999, s. 46.

30 Yıldırım, *A.g.m.*, s. 38.

31 Yıldırım, *A.g.m.*, s. 38.

32 Erel Tellal, "Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu'nun Dış Politikası", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt: 65, Sayı: 3, 2010, s. 189-236.

33 Yıldırım, *A.g.m.*, s. 39.

Afrika ilişkilerinin ehemmiyeti Rusya'nın Birleşmiş Milletler 'deki temsil gücü ve özellikle de Güvenlik Konseyi'ndeki veto yetkisidir. Rusya açısından da Afrika ülkelerinin BM üyelerinin çeyreğini oluşturmasıdır. Bu sebeple Afrika ülkelerinin desteklerini almak çıkarlarına ulaşmada önemli bir etken olacaktır.³⁴ Bu bağlamda Rusya'nın Afrika'ya yönelik ilgisinin başlıca nedenleri arasında enerji, ekonomi ve güvenlik gibi etkenler gösterilebilir.

1.2.2. RF ve Libya

Rusya, bölge bağlamında enerji ve silah satışları konusuna büyük bir önem vermiştir. Örneğin Rusya, 2008 yılında Libya ile silah satışı konusunda anlaşmaya vararak, Libya'nın SSCB döneminden kalan 4.5 milyar dolarlık borcunun silinmesine de karar vermiştir.³⁵ Ayrıca Libya'ya müdahale konusunda da BM Güvenlik Konseyi'nde Çin, Hindistan Almanya ve Brezilya ile birlikte çekimsiz oy kullanan Rusya, bu tutumuyla Libya'yı kendi tarafında tutmaya çalışmıştır.

RF, ekonomik ve enerji konularındaki çıkarları itibariyle ABD ve başka Batılı ülkelerle farklı bir tutum sergilese de insani haklar ve güvenlik alanında ortak bir tavır sergileyebilmektedir. Dolayısıyla Rusya da, bölgedeki etnik ve din temelli çatışmaları sonlandırmak, terör, kaçakçılık, insanlık suçları gibi olumsuzluklarla mücadele etmek konusundaki tavrını dünya kamuoyunun önüne sermektedir.³⁶

Arap Baharı öncesinde Rusya ve Libya arasındaki ikili ilişkilerde altyapı konusunda, enerji alanında ve askeri alanda önemli adımlar atılmıştır. Fakat Arap Baharı'nın etkisiyle ve Libya'daki iktidar değişikliğiyle Rusya'nın Libya'daki etkisi biraz sarsılmıştır. Bu sebeple Rusya ciddi anlamda bir ekonomik zarara uğramıştır. Sonuç olarak Arap Baharı olarak adlandırılan sivil halk isyanlarının, Libya gibi Rusya'nın Orta Doğu'daki en yakın müttefiklerinden olan bir ülkeden domino etkisiyle Mısır, Irak, Suriye gibi yerlere sıçraması, Rusya'nın Orta Doğu bölgesindeki çıkarlarına tehdit oluşturduğu söylenebilir.

---

34 Yıldırım, *A.g.m.*, s. 39.

35 Emre Erşen, "Rusya'nın Arap Baharı Politikası", *Ortadoğu Analiz*, Cilt: 6, Sayı: 61, Mart-Nisan, s. 80, ss. 78-81.

36 Alexandra Arkhangelskaya-Vladimir Shubin, "Russia's Africa Policy", *SAIIA*, Occasional Paper, No: 157, September 2013, s. 9.

2. BM GÜVENLİK KONSEYİ'NDE LIBYA'YA MÜDAHALE TARTIŞMALARI SIRASINDA RUSYA'NIN POLİTİK TUTUMU

2010 yılında Arap Baharı'nın başlamasıyla birlikte Orta Doğu'daki halk ayaklanmaları birçok ülkeyi etkilemiş ve bir domino etkisiyle Libya'ya da sıçramıştır. Ülke içinde başlayan isyanlar yönetimin sert müdahalesine maruz kalınca, protestolar adeta bir iç savaşa dönüşmüştür. Bunun üzerine uluslararası toplum harekete geçmiş ve konu BM'ye taşınmıştır. Ülke içindeki olayların son bulması ve ülkenin huzura kavuşturulması amacıyla BM Güvenlik Konseyi'nde önce askeri müdahale dışında uyarı ve yaptırım kararı alınmıştır. Fakat Libya yönetimi, uyarıları dikkate almayınca bu kez askeri müdahale kararı alınmıştır. Rusya, askeri müdahale kararında çekimser kalmış ve diğer hiçbir daimi üye de veto yetkisini kullanmamıştır. Dolayısıyla 2011 yılında Libya'ya yönelik uluslararası askeri müdahale gerçekleştirilmiştir. Rusya'nın, Güvenlik Konseyi'nde alınan askeri müdahale kararıyla ilgili politik yaklaşımına geçmeden önce, uluslararası askeri müdahaleye giden süreç ele alınmıştır. Daha sonra da Güvenlik Konseyi'nde yapılan toplantı tutanakları üzerinden Rusya'nın argümanları incelenmiştir.

2.1. Uluslararası Askeri Müdahaleye Giden Süreç: Tunus ve Mısır'daki İsyanların Libya'daki Protestoların Başlamasına Etkisi

Tunus ve Mısır'da olduğu gibi Libya'da da halk isyanlarının temeli, on yıllardır bu ülkelerin otoriter ve tek adam rejimleriyle yönetilmesi, sosyo-ekonomik yoksulluk, siyasi baskılar gibi nedenlerden kaynaklanmıştır. Libya'daki isyanlar siyasi kaygılardan ziyade daha çok toplumun büyük bir kısmını içine alan sosyo-ekonomik eksenli bir özgürlük arayışı hareketi olmuştur.³⁷ Tüm bunların yanında Libya'da otoriter yönetim anlayışından dolayı halkta yıllarca biriken ve Arap Baharı ile gün yüzüne çıkan derin öfkenin diğer nedenleri de genel olarak şöyle sıralanabilir:³⁸

37 Selin M. Bölme ve diğerleri, "İsyan, Müdahale ve Sonrası: Libya'da Dönüşümün Sancıları", *SETA RAPOR*, No: 5, Aralık 2011, s. 22.

38 Celalettin Yavuz-Serdar Erdurmaz, *Arap Baharı ve Türkiye, Orta Doğu'da Kırılan Fay Hatları*, Berikan Yayınları, Ankara 2012, s. 87-88.

- Kaddafi'nin otoriter ve şahsi yönetim anlayışı ile devleti yönetmesi halk nezdinde rahatsızlığa neden olmuştur.
- Kaddafi geleneksel dini yapılar dâhil kendisine muhalif bütün oluşumları etkisiz kılmıştır.
- Kaddafi iktidarı siyasi ve sosyal alanlardaki bağımsız ve özgür parti ve sendika gibi oluşumlara da izin vermemiştir.
- Ülke içerisinde hep bir korku havası oluşturmuştur.
- Kaddafi yönetimde ve birçok devlet kurumunda aile fertleri ve yakın dostlarını göreve getirmiştir.
- Ciddi bir petrol gelirine sahip olan Libya, nüfusunun az olmasına rağmen adaletsiz bir paylaşım olduğundan refah seviyesi düşük olan bir ülke konumunda olmuştur. Ülkenin özellikle doğu bölgeleri yoksul bir hayat sürmek zorunda bırakılmıştır.

İşte bu ve benzeri etkenler, önce Tunus'ta başlayan daha sonra da Mısır gibi diğer Orta Doğu ülkelerine domino etkisiyle Arap Baharı adlandırılmasıyla yayılan sivil itaatsizlikler ve isyanlar kısa bir süre de Libya halkının da ayaklanmasına neden olmuştur. 14 Ocak 2011'de Libya'da olayların başlamasından kısa süre önce, tehlikenin geldiğini fark eden Kaddafi algı oluşturabilmek adına Tunus ve Mısır'da yaşanan olaylardan dolayı üzüntü duyduğunu görsel medya aracılığıyla Libya halkına hitap etmişti.³⁹ Arap Bahar'ında etkili olan toplum kitlesinin çoğunlukla gençlerden oluşması Libya halkı üzerinde de büyük bir etki oluşturmuştur. Libya'yı da etkisi altına alan bu gelişmelerle birlikte Libya halkı demokrasi arayışıyla sokaklara dökülmüştür.⁴⁰ Fakat sert bir kişiliğe ve tavizsiz bir yönetim anlayışına sahip olan Kaddafi, halkın isteklerine kulak tıkayarak isyanları bastırma çabasına girmiştir. Rejim ve muhalifler arasındaki bu anlaşmazlıklar sonunda bir iç savaşa dönüşmüştür. Dolayısıyla Tunus ve Mısır'daki isyanların da etkisiyle 2011 yılının Ocak ayında, konut problemlerinin, yoksulluğun ve yolsuzlukların dile

39 Serdar Erdurmaz, *Libya, Arap Baharının Solan Yüzü*, Berikan Yayınevi, Ankara 2012, s. 25.

40 Selin M. Bölme, A.g.e., s. 22.

getirilmesiyle Kaddafi yönetimine karşı protestolar başlamıştır.⁴¹ Siyasi ve ideolojik kaygılardan ziyade sosyo-ekonomik nedenlerle başlayan gösteriler daha sonra artarak farklı şehirlerle de sıçrayarak siyasi bir boyut da kazanmaya başlamıştır.⁴²

2.2. Muammer Kaddafi'nin Protestolar Karşısındaki Tutumu

Kabilelerin önemli rol üstlendiği muhalif grupların, ortak hedefi Kaddafi rejimini devirmek olmuştur.⁴³ Kaddafi eylemlerin artması üzerine protestoculara karşı savaş açtığını ilan etmiř⁴⁴ ve silahlı güçleriyle isyanları bastırmaya çalışmıştır. 2011 yılı şubat ayının sonlarına gelindiğinde olaylar iyice artmış ve halk güvenlik güçleriyle çatışmaya girmeye başlamıştı. Güvenlik güçleri artan olayları bastırmaya çalışırken çıkan çatışmalarda yüzlerce insanın yaşamını yitirmiştir. İnsanların hayatlarını kaybetmesi ve ülkede artan şiddet eylemleri, olayların farklı bir boyuta ulaşmasına neden olmuştur.⁴⁵ Bunun üzerine kabileler art arda muhalif saflarda Kaddafi rejimine karşı savaşmaya başlamıştır. Bu bağlamda halk, Kaddafi istifa edip yönetimden ayrılmadığça bu direnişe son vermeyeceğinin emarelerini göstermiştir. Böylece kısa bir süre sonra muhalifler kendi aralarında birleşerek Geçici Libya Ulusal Konseyi'ni kurmuştur. Kaddafi her ne kadar sosyal, ekonomik ve siyasi alanda gerekli reformların yapılacağı sözünü vermiş olsa da protestoların ve olayların önüne geçememiştir. Sonuç olarak Kaddafi'nin baskıcı tutumu kendisinin sonunu hazırlamış ve uluslararası askeri müdahalenin meşruiyet kazanmasına basamak olmuştur.

41 Mohamed Abdel-Baky, "Libya Protest Over Housing Enters Its Third Day", 16 January 2011, *Ahramonline*, <http://english.ahram.org.eg/News/4032.aspx>

42 "Batı ve Kaddafi Makasında Libya", *SETA Rapor*, No:3, Mayıs 2011, s. 18. <http://file.setav.org/Files/Pdf/bati-ve-kaddafi-makasinda-libya.pdf>

43 Veysel Ayhan, "Libya İç Savaşı: Kabileler Arası İktidar Mücadelesi", *Ortadoğu Analiz*, Cilt: 3 Sayı: 27, Mart 2011, s. 9. ss. 8-14.

44 Jolyon Howorth, "Humanitarian Intervention in the Post-Cold War Era: A Provisional Balance-Sheet in Light of Libya, Syria and Mali", *The Fundacion Chile 21 Santiago*, 21 March 2013, http://www.chile21.cl/wp-content/uploads/2013/03/Jolyon_Howorth_Chile_Paper.pdf (Erişim Tarihi: 08.10.2017)

45 Veysel Ayhan, *A.g.m.*, s. 9.

3. BM GÜVENLİK KONSEYİ'NDE LIBYA'NIN DURUMUYLA İLGİLİ YAPILAN TOPLANTILAR VE RUSYA

Kaddafi yönetiminin uluslararası uyarıları dikkate almaması üzerine Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Kaddafi yönetimini uluslararası hukuk kurallarına ve insan haklarına uyması yönünde çağrılarını içeren 1970 sayılı kararın tartışmalarına 25 Şubat 2011 tarihinde 6490'ıncı toplantısıyla⁴⁶ başlamıştır. Bu toplantının gündem maddesi Afrika'da Barış ve Güvenlik olmuştur. 2007-2013 yılları arasında Birleşmiş Milletler daimi temsilcisi yapan Brezilyalı diplomat Maria Luiza Ribeiro Viotti, Güvenlik Konseyi'nin dönem başkanı olarak, oturumun açılış konuşmasını yapmak üzere Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-moon'u kürsüye davet etmiştir. Ban Ki-moon, barış ve istikrarı tehlikeye düşüren Libya'daki krizin, Afrika'daki diğer ülkeleri de etkilemesinden ciddi endişeler duyduğunu ve Libya'da yaşanan hukuksuzlukların, keyfi uygulamaların ve sivil ölümlerin raporlarla belgelendiğini beyan etmiştir. Ayrıca Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (United Nations High Commissioner for Refugees) raporuna da değinen Ban Ki-moon, 22 Şubat'tan sonra Tunus-Libya sınırında yaşanan hareketliliğe dikkat çekmiştir. UNHCR raporunu referans gösteren Ban Ki-moon, yaklaşık 22.000 kişinin Tunus ve 15.000 kişinin de Mısır üzerinden kaçtığını belirterek olayın vahametini ortaya sermek istemiştir. Bu bağlamda Libya'da yaşanan insanlık dramına özellikle vurgu yapan Ban Ki-moon, devam etmekte olan şiddetin bitirilmesi için başta Birleşmiş Milletler olmak üzere uluslararası örgütlerin ve liderlerin üzerlerine düşeni yapmaları gerektiği çağrısında bulunmuştur. Özellikle de Güvenlik Konseyi'ni Libya'da etkili olmaya davet etmiştir.⁴⁷

Ban Ki-moon'un konuşmasını bitirmesi üzerine Konsey Başkanı Viotti, sözü Libya Arap Cemahiriyesi temsilcisi olan Abdel Rahman Shalgham'a vermiştir. Shalgham da ülkesinin içerisinde bulunduğu şiddet sarmalından yakılarak şiddete derhal son vermesi için

46 United Nations Digital Library, "6490th Meeting Minutes", http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.6490 (Erişim Tarihi: 11.10.2017)

47 A.g.e.

Muammer Kaddafi'ye seslenmiş ve konuya el atarak Libya'yı bu kan gölünden kurtarması için Birleşmiş Milletlere çağrıda bulunmuştur.⁴⁸ Rusya temsilcisi Vitaly Churkin ise bu toplantıda konuyla ilgili söz hakkı almamıştır.

1970 sayılı kararın oylandığı 6491'inci Konsey toplantısı, 1 gün sonra yani 26 Şubat 2011 tarihinde yapılmıştır. Bir önceki toplantıda olduğu gibi gündem maddesi "Afrika'da Barış ve Güvenlik" olan bu oturum, açılış konuşmasını yapan Konsey başkanı Viotti tarafından başlatılmıştır. Viotti, Libya'daki şiddet olaylarına karşı tedbir, kınama ve uyarı mesajlarını içeren 1970 sayılı karar tasarısını oylamaya sunmuş ve 15 üyenin⁴⁹ de olumlu oyuyla tasarının kabul edildiğini açıklamıştır.⁵⁰ Başkanın konuşmasından sonra İngiltere temsilcisi Mark Lyall Grant söz hakkı almıştır. Lyall Grant özetle, Libya halkına karşı gerçekleştirilen şiddet eylemlerinin kabul edilemez ve uluslararası toplumun Libya halkının yanında olduğunu ifade eden kısa bir konuşmayla konuşmasını noktalamıştır.⁵¹ Daha sonra Hindistan temsilcisi Hardeep Singh Puri söz hakkı almış ve Afrika ve Orta Doğu'da yaşanan trajedinin sorumlusu olan yöneticilerin Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde yargılanarak kriz içindeki ülkelerin bir an önce istikrara kavuşturulması gerektiğini savunmuştur.⁵² Ardından söz hakkı alan Güney Afrika ve Nijerya temsilcileri de, genel olarak konseyin diğer üyeleriyle örtüşen açıklama ve temennilerde bulunmuşlardır.⁵³ ABD temsilcisi Susan Rice ise, daha sert açıklamalar yapmıştır. Rice, uluslararası toplumun herhangi bir şiddet eylemine göz yummayacağını ve sivilleri katledenlerin kişisel olarak sorumlu tutulacağını işaret ederek Libya Hükümeti'ne açık bir uyarıda bulunmuştur. Rice, Seyahat yasağı ve silah ambargosu gibi yaptırımları içeren 1970 sayılı kararın, çözüm yolunda güçlü bir adım olduğunu ifade

---

48 *A.g.e.*

49 Oy kullanan ülkeler: Bosna Hersek, Brezilya, Çin, Kolombiya, Fransa, Gabon, Almanya, Hindistan, Lübnan, Nijerya, Portekiz, Rusya Federasyonu, Güney Afrika, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri.

50 United Nations Digital Library, "6491th Meeting Minutes", https://digitallibrary.un.org/record/698797/files/S_PV.6491-EN.pdf (Erişim Tarihi: 13.11.2017)

51 *A.g.e.*

52 *A.g.e.*

53 *A.g.e.*

etmiştir.⁵⁴ Söz hakkı alan Lübnan temsilcisi de, genele muhalif bir açıklama da bulunmamıştır.

RF temsilcisi Vitaly Ivanovich Churkin de bu toplantıda söz hakkı almıştır. Churkin şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Libya’da meydana gelen olaylarla ilgili ciddi endişelerimizden dolayı, RF Güvenlik Konseyi’nin 1970 (2011) sayılı kararını destekledi. Sivil halk arasında kaybolan çok sayıda can için içten üzüntü duyuyoruz. Barışçıl (tutum içerisindeki) göstericilere ve şiddetin diğer tüm tezahürlerine karşı askeri gücün kullanılmasını kınıyoruz ve bunları kesinlikle kabul edilemez olarak değerlendiriyoruz. Bu tür eylemlere derhal son verilmesini talep ediyoruz. Libya yetkililerini, Güvenlik Konseyi’nin desteğini talep eden Arap Birliği ve Afrika Birliği dahil olmak üzere, uluslararası toplumun taleplerine uymaya davet ediyoruz. Bu, kapsamlı bir iç savaşın önlenmesi ve Libya’nın toprak bütünlüğüne sahip birleşik, egemen bir devlet olarak korunması için gereklidir. İlgili tüm taraflar, uluslararası sivil ve insan hakları hukukunun normlarına uymalıdır. Rusya vatandaşları da dahil olmak üzere, Libya’da kalan yabancıların güvenliği temin edilmeli ve güvenli bir şekilde eve dönüş koşulları sağlanmalıdır. Libya’daki durumun çözümü sadece siyasi yollarla mümkündür. Aslında, konsey tarafından kabul edilen ve sivil nüfusa yönelik şiddet suçlarıyla ilgili hedefli, açıkça ifade edilen kısıtlayıcı tedbirleri getiren kararın amacı budur. Ancak, durumu daha da kötüleştirecek Libya’nın işlerine güçlü müdahale için dolaylı yoldan dahi olsa yaptırımları emretmemektedir. Rusya, uluslararası ve bölgesel ortaklarıyla işbirliği içinde, mevcut krize barışçıl bir çıkış yolu bulmak için Libya’nın dost halkına (insanlara) aktif olarak yardım etmeyi sürdürecektir.”⁵⁵

Bu bağlamda Rusya, Libya’da yaşanan olaylar karşısında ciddi endişe duydukları gerekçesiyle Güvenlik Konseyi’nin 1970 sayılı karar tasarısını destekleyerek uzlaşmacı bir tutum sergilemiştir.

54 A.g.e.

55 A.g.e.

Rusya'dan sonra konuşma yapan Çin temsilcisi de, Rusya'nın tezini destekler şekilde kısa bir konuşma yapmıştır. Ardından sırasıyla söz hakkı alan Kolombiya, Portekiz, Fransa, Almanya, Bosna Hersek, Gabon ve Brezilya temsilcileri ve Libya adına konuşma yapan katılımcı Dabbashi ve son olarak da konuşma yapan BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon da, bu toplantıda oy birliğiyle kabul edilen 1970 sayılı karardan memnuniyet duydukları yönünde açıklamalarda bulunmuşlardır.⁵⁶

Libya'ya yönelik askeri müdahaleyi içeren 1973 sayılı karar tasarısının oylanması için yapılan 6498'inci Güvenlik Konseyi toplantısıyla, 17 Mart 2011 tarihinde görüşmelere başlanmıştır. Toplantının ana gündem maddesi Libya'nın durumu olmuştur. Açılış konuşmasını Güvenlik Konseyi dönem başkanı Çin temsilcisi Li Baodong yapmıştır.⁵⁷ Ardından söz hakkı alan Fransa temsilcisi Alain Juppe, konseyde daha önce oy birliğiyle alınan 1970 sayılı kararın Libya'da huzuru sağlamak açısından yetersiz olduğunu ve bu nedenle konsey üyelerinin bu konuda daha ciddi adımlar atması gerektiğini ifade etmiştir.⁵⁸ Bu konuşmadan sonra oylama sonuçları açıklanmıştır. Oylama sonuçlarına göre Toplam 10 'Evet' oyu kullanılırken 5 tane de 'Çekimser' oy kullanılmıştır. Konseyin 5 daimi üyesinden olan ABD, Fransa ve İngiltere ile birlikte dönemin geçici üyeleri olan Bosna Hersek, Kolombiya, Gabon, Lübnan, Nijerya, Portekiz ve Güney Afrika olumlu oy kullanırken; konseyin diğer 2 daimi üyesi olan RF ve Çin'le birlikte diğer geçici üyeler olan Brezilya, Almanya ve Hindistan da 'Çekimser' oy kullanmışlardır.⁵⁹ Böylece daimi üyelerin hiçbiri olumsuz oy kullanmadığı ve tasarının kabulü için yeteri sayıda olumlu oy kullanıldığı için karar tasarısı kabul edilmiştir. Bu karar her ne kadar kabul edilmiş olsa da Rusya'nın birçok çekinceleri olmuştur. Bu sebeple Rus temsilcinin toplantıdaki konuşmasının ayrıntılarını aktarmak gerekmektedir. Rusya temsilcisi Churkin'in toplantıdaki konuşması şu şekildedir:

"RF bir dizi ilkesel düşünceleri temelinde Libya hakkındaki karar taslağını oylamaktan (olumlu oya da ret oyu kullanmaktan) çekindi (çekimser oy kullandı).

56 A.g.e.

57 United Nations Digital Library, "6498th Meeting Minutes", https://digitallibrary.un.org/record/699709/files/S_PV.6498-EN.pdf (Erişim Tarihi: 13.11.2017)

58 A.g.e.

59 A.g.e.

Libya'nın sivil nüfusuna karşı kuvvet kullanımının açıkça kabul edilemezliği konusundaki tutumumuz değişmedi. Sivillere yönelik saldırılar ve uluslararası insancıl hukukun ve insan haklarının diğer ihlalleri derhal ve koşulsuz olarak durdurulmalıdır. Oybirliğiyle kabul edilen 1970 (2011) sayılı kararlar, ilgili gerekliliklerin Libya'lı yetkililer tarafından hızlıca ve eksiksiz yerine getirilmesi beklentisine dayanmaktadır. Bu henüz gerçekleşmedi. Bu durum göz önüne alındığında Arap Ligi Devletleri, Libya hava sahasında bir uçuşa yasak bölge oluşturulması da dahil olmak üzere, Libya'daki sivil halkın (nüfusun) korunmasını sağlamak amacıyla acil önlemler alınması için Güvenlik Konseyi'ne döndü (başvurdu). Tüm dikkatimizi bu talebe verdik. Karar taslağı tartışmalarına aktif olarak katıldık. Ne yazık ki, bu belgede yapılan çalışma Güvenlik Konseyi'ndeki standart uygulamayla uyumlu değildi. Özünde, Rusya ve Konsey'in diğer üyeleri tarafından ortaya atılan bir dizi soru cevapsız kaldı. Bu sorular somut ve meşru idi ve uçuşa yasak bölgenin nasıl uygulanacağı, angajman kurallarının ne olacağı ve kuvvet kullanımının sınırlarının ne olacağı hakkındaydı. (...) Metne büyük ölçekli askeri müdahalenin potansiyel olarak kapısını açabilen hükümler getirildi (dahil edildi). Taslak müzakereleri sırasında böyle bir niyetin bulunmadığını iddia eden ifadeler duyuldu. Bunları not alıyoruz. Sivil nüfusun korunmasının, tutarlı ve sağlam savunucuları olduğumuzun bir kez daha altını çiziyorum. Bu temel ilke rehberliğinde Rusya, (...) ortak insani değerler nedeniyle, bu kararın kabul edilmesini engellemedi. Bununla birlikte acil bir ateşkesin, sivil halk için güçlü güvenlik sağlamanın ve Libya'daki durumda uzun vadeli istikrarın sağlanması için en hızlı yol olduğuna ikna olmuş durumdayız (inanmaya devam ediyoruz). Bu, özellikle 16 Mart'ta Güvenlik Konseyi'ne sunduğumuz, Genel Sekreter Özel Temsilcisi, İnsan Hakları Konseyi ve Afrika Birliği tarafından sunulan ve Libya'daki durumun barışçıl yollarla çözülmesinin gerekliliğinin altını çizen ilgili çabalara destek veren karar taslağımızın amacıydı.

(...) Libya'da aşırı güç kullanımının kaçınılmaz insani sonuçları için sorumluluk, adil davranacak ve bu eylemi yapabilecek olanların omuzlarında olacaktır. Eğer bu gerçekleşirse, sadece Libya'nın sivil halkı değil, aynı zamanda tüm Kuzey Afrika ve Ortadoğu bölgesinin barış ve güvenliğinin korunması da zarar görecektir. İstikrarı bozan bu gelişmelerden kaçınılmalıdır.”⁶⁰

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Rusya delegasyonu, kuvvet kullanılmasının açıkça kabul edilemez olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla 1970 sayılı karara gerekli desteği vererek üzerlerine düşen sorumluluğu yerine getirdiklerini iddia etmiştir. Ayrıca sivil halkın güvenliğinin sağlanması ve Libya'da derhal ateşkesin sağlanması yönündeki öneri taslaklarının 16 Mart'ta Güvenlik Konseyi'ne sunulduğunu hatırlatmıştır. Ancak, şu anda bazı devletlerin isteği olan zorlayıcı önlemleri içeren kararın onaylanmış olmasının talihsiz ve üzücü olduğunu dile getirerek askeri müdahale sonrasında Libya'da oluşması muhtemel trajedinin sorumluluğunu yüklenemeyeceklerini savunmuştur. Rus temsilci Churkin son olarak, bu tür zorlayıcı önlemlerden kaçınılması gerektiğinden bahsetmiş, aksi takdirde bu durumdan bütün Orta Doğu ve Kuzey Afrika'nın etkilenecek daha büyük acılara sürükleneceğini belirtmiştir. Dolayısıyla istikrar bozucu bu tür eylemlerden kaçınılması gerektiğini ifade ederek konuşmasını bitirmiş⁶¹ ve RF'nin Libya müdahalesi karşısındaki tutumunu böylece ortaya sermiştir.

4. LIBYA'YA MÜDAHALE KARARI VE RUSYA

“Devlet gücünün terör amaçlı kullanılması klasik bir iç savaşı toplu cinayetlere dönüştürür. Başka bir çıkış yolu yoksa demokratik ülkeler uluslararası hukuka göre meşruiyete dayalı acil bir müdahaleye ihtiyaç duyar.”⁶² Diyordu Habermas. Eleştirel kuram

---

60 *A.g.e.*

61 *A.g.e.*

62 Jürgen Habermas, “Bestiality and Humanity: A War on the Border Between Legality and Morality”, *Constellations*, Volume: 6, Issue: 3, September 1999, s. 271.

ve Amerikan pragmatizmi geleneğine mensup Alman felsefeci ve siyaset bilimci Jürgen Habermas'ın bu konudaki görüş ve argümanları küresel kamuoyunda tartışılmıştır. Peki haklı mıydı Habermas? Konu Libya ve Kaddafi olunca haklılık payı düşünülmesi gerekmektedir. Nitekim BM de benzer bir yaklaşım tarzıyla Libya iç savaşında Kaddafi'nin devlet gücüyle kendi halkına karşı insanlık suçu işlediği gerekçesiyle kısa süre içerisinde olaya müdahil olmuştur. Dolayısıyla Libya'da yaşanan bu iç savaşa daha fazla seyirci kalmayan "BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, BM Güvenlik Konseyi ve İnsan Hakları Konseyi'nin dikkatini konuya çekerek harekete geçmeye davet etmiştir. Libya'da sivil halka karşı gerçekleştirilen sistematik ve yaygın saldırıların⁶³ bir insanlık suçu olduğunu belirtmiştir. Çatışmanın başından itibaren Kaddafi rejiminin protestoculara ve isyancılara karşı şiddetli tepkisi, uluslararası toplum tarafından şiddetle kınandı. BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon Şubat 2011'de Libya yetkililerinin savaş uçaklarından ve helikopterlerinden göstericilere ateş edildiğini basınla paylaşması ve keyfi tutuklamalar, cinayetler, muhalefetin gözaltına alınması ve işkence edilmesi gibi konuların gündeme gelmesiyle BM Güvenlik Konseyi üyeleri bir basın açıklamasıyla⁶⁴ kaygılarını dile getirerek sivil göstericilere karşı güç kullanımını kınamıştır.⁶⁵ Bunun üzerine 25 Şubat 2011'de konuyu araştırmak üzere bir komite kurulmuş ve hemen ardında da BM Güvenlik Konseyi konuyu gündemine alarak⁶⁶ 26 Şubat 2011 tarihli 1970 sayılı kararı⁶⁷ oybirliğiyle kabul etmiştir. Bu kararla Güvenlik Konseyi Kaddafi'ye kendi halkını koruma sorumluluğunu, uluslararası hukuka uygun davranmasını ve insan haklarına uyması çağrısında bulunmuştur.⁶⁸ Ayrıca BM İnsan Hakları Konseyi,

63 Ülkü Halatçı Ulusoy, "Uluslararası Hukuk Açısından Libya ve Suriye Örneğinde Koruma Sorumluluğu", *TAAD*, Cilt: 4, Sayı: 14, Temmuz 2013, ss. 269-297.

64 Basın açıklaması için ayrıca bkz., Press Release, Security Council, "Press Statement on Libya", U.N. Press Release, 22 February 2011, SC/10180-AFR/2120 <http://www.un.org/press/en/2011/sc10180.doc.htm> (Erişim Tarihi: 13.11.2017)

65 Tim Dunne-Jess Gifkins, "Libya and the State of Intervention", *Australian Journal of International Affairs*, Volume: 65, No: 5, November 2011, ss. 515-529.

66 Ulusoy, A.g.e. ss. 269-297

67 United Nations Security Council, "Resolution 1970 (2011)", [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1970\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1970(2011)) (Erişim Tarihi: 21.09.2017)

68 Segah Tekin, "İnsani Müdahale Kavramı ve Libya'nın Geleceği", *SDE Analiz*, Ankara Nisan 2011, s. 14.

Libya'da işlenen ağır insan hakları ihlallerinden dolayı Genel Kurul'un Libya'nın İnsan Hakları Konseyi üyeliğini askıya almasını önerdi.⁶⁹ Ve ardından da BM Genel Kurul'u 1 Mart 2011 tarihinde Libya Arap Cemahiriyesi'nin İnsan Hakları Konseyi'ndeki üyeliğini askıya aldı.⁷⁰ BM dışında ayrıca Avrupa Birliği Konseyi ve Arap Devletleri Ligi gibi diğer uluslararası örgütler de Libya yönetiminin göstericilere karşı uyguladığı muamelelerden dolayı üyeliğini askıya alma kararı aldılar. Aynı şekilde İslam Konferansı Örgütü Genel Sekreteryası da, Libya'daki sivillere uygulanan aşırı güç kullanımını 'insani bir felaket' olarak tanımlayıp Libya yönetimini kınadığını açıklamıştı.⁷¹

BM Güvenlik Konseyi, NATO'nun Libya müdahalesine öncülük etme konusundaki tutumunu gösteren üç önemli bildiri yayınladı. Gerginliğin tırmanmasıyla birlikte önce 22 Şubat'ta bağlayıcı olmayan bir basın açıklaması ve daha sonra BM Şartı'nın VII. Bölümü'nde yer alan şartlara istinaden 26 Şubat ve 17 Mart tarihlerinde iki karar aldı.⁷² Güvenlik Konseyi, 39. Madde uyarınca barışa yönelik bir tehdidin varlığını açıkça belirlemeksizin, VII. Bölüm uyarınca hareket etme yetkisine sahip olduğu ve 41. Madde uyarınca önlemler aldığı sonucuna varmıştır.⁷³ Güvenlik Konseyi ilk olarak oybirliğiyle almış olduğu 26 Şubat 2011 tarihli ve 1970 sayılı karar ile Libya yönetimine şiddete derhal son verme çağrısında bulunarak kendi halkını koruma sorumluluğunu yerine getirmesi gerektiğini hatırlatmıştır. Ayrıca yönetimin insan hakları ve uluslararası hukuk normlarına uyması gerektiği de vurgulanmıştır. Bunlara ek olarak da silah ambargosu, seyahat

69 Toplantı Kapsamı için ayrıca bkz., Meetings Coverage, General Assembly, "1 March 2011", GA/11050 <http://www.un.org/press/en/2011/ga11050.doc.htm> (Erişim Tarihi: 07.10.2017)

70 United Nations General Assembly, "Resolution 65/265 (2011)", http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/65/265 (Erişim Tarihi: 19.10.2017)

71 Press Release, Organisation of the Islamic Conference, OIC General Secretariat Condemns Strongly the Excessive Use of Force against Civilians in the Libyan Jamahiria, 22 February 2011, <http://www.oic-oci.org/speeches/?lan=en>

72 Dunne-Gifkins, *A.g.e.*, s. 269-297.

73 Mehrdad Payandeh, "The United Nations, Military Intervention, and Regime Change in Libya", *Virginia Journal of International Law*, Volume: 52, No:2, s. 355, ss. 355-403.

yasağı ve mal varlığı dondurma gibi yaptırımlar da uygulamıştır.⁷⁴ Kaddafi yönetimi, uluslararası kamuoyunun ve BM Güvenlik Konseyi'nin çağrılarını kulak tıkayarak sivillere yönelik şiddet eylemlerine devam etmiştir.⁷⁵ Libya yönetiminin BM Güvenlik Konseyi'nin almış olduğu 1970 sayılı karara uymaması üzerine BM Güvenlik Konseyi, 17 Mart 2011 tarihli 1973 sayılı kararında ise, BM üyesi ülkelerin işgal girişimine sebep olmadan Libya'daki sivillerin korunması gözetilerek iç savaşın sonlandırılması için gerekli tüm önlemlerin alınmasına izin vermiştir. Ayrıca bu kararlar, 1970 sayılı karara ilaveten tüm Libya hava sahasına uçuş yasağı getirilmiştir.⁷⁶ 5 daimi 10 geçici üyesi olan BM Güvenlik Konseyi, ABD, Fransa, İngiltere ve Lübnan delegeleri tarafından sunulan BM gözetiminde Libya'ya uluslararası askeri müdahaleyi içeren karar, 5 çekimser (RF, Çin, Almanya, Brezilya ve Hindistan) 10 evet oyuyla (ABD, Fransa, Birleşik Krallık, Kolombiya, Bosna-Hersek, Gabon, Lübnan, Nijerya ve Portekiz, Güney Afrika) 2011 tarihli 1973 sayılı karar olarak onaylamıştır.⁷⁷ Güvenlik Konseyi'nin 1973 sayılı kararı doğrultusunda Koalisyon Güçleri tarafından 19 Mart 2011'de Libya'ya saldırı başlatıldı.⁷⁸

1970 sayılı kararda olumlu oy kullanan RF, Libya sorununun askeri yöntemlerle değil de siyasi ve meşru demokratik yollarla çözülmesinden yana bir tavır sergilemiştir. RF BM temsilcisi Vitaly Ivanovich Churkin, 1970 sayılı kararın görüşüldüğü BM Güvenlik Konseyi toplantısında yaptığı konuşmada Libya'da yaşanan olaylardan endişe duyduklarını ve bu yüzden de Güvenlik Konseyi'nin sivillerin güvenliğini öngören girişimlerini desteklediklerini ifade etmiştir. Ayrıca Libya'nın toprak

74 United Nations Security Council, "Resolution 1970 (2011)", [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1970\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1970(2011)) (Erişim Tarihi:19.10.2017)

75 Nebahat O. Tanrıverdi, "Kaddafi Sonrası Libya ve Demokratikleşme Sorunu", *Ortadoğu Analiz*, Cilt: 3, Sayı: 35, Kasım 2011, s. 42. ss. 41-45.

76 United Nations Security Council, "Resolution 1973 (2011)", [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973(2011)) (Erişim Tarihi: 16.11.2017)

77 United Nations Security Council, "6498th Meeting (Thursday, 17 March 2011", 6 p.m. New York.) S/PV.6498 http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.6498 (Erişim Tarihi: 18.11.2017)

78 Chris McGreal, "Coalition Attacks Wreak Havoc on Ground Troops", 20 March 2011, <https://www.theguardian.com/world/2011/mar/20/libya-air-strikes-rain-down> (Erişim Tarihi: 13.12.2017).

bütünlüğünün gözetilmesi gerektiğini vurgulayan Churkin, askeri müdahaleye kınadıklarını, sorunun siyasi yollardan çözülmesi gerektiğini vurgulamıştır. Buna ek olarak da Rusya'nın uluslararası ve bölgesel ortaklarına aktif bir şekilde yardım edeceklerini ve mevcut krizin barışçıl yollarla çözüme kavuşturulması gerektiğini Konsey üyelerinin dikkatine sunmuştur.⁷⁹ Askeri bir dış müdahaleyi içermeyen 1970 sayılı Güvenlik Konseyi kararını destekleyen Rusya, 1973 sayılı kararda çekimser oy kullanarak Libya krizindeki tavrını bir kez daha ortaya sermiştir. Churkin karar toplantısındaki konuşmasında yine siyasi yöntemlerin kullanılması gerekliliğini vurgulamış ve sivil halkın güvenliğini sağlamak için en hızlı yol ve uzun vadeli istikrar için en iyi çözümün Libya'da acil bir ateşkesin sağlanması olduğunu dile getirmiştir. Churkin, Libya'ya yapılacak uluslararası askeri bir müdahalenin Kuzey Afrika ve Orta Doğu'nun hemen her yerinde daha büyük krizlere neden olabileceğini söyleyerek barışı, güvenliği ve istikrarı bozacak gelişmelerden kaçınılması gerektiğini ifade etmiştir.⁸⁰

RF, Güvenlik Konseyi'nde Libya'ya yönelik askeri müdahale kararında çekimser oy kullanarak Orta Doğu bölgesindeki müttefikleriyle arasının açılmasını engellemeye çalışmıştır. Bu bağlamda eski Rus diplomatlarından ve Rusya Bilimler Akademisi Doğu Araştırmaları Enstitüsünün önde gelen uzmanı Alexei Podtserob'a göre, Rusya-Libya ilişkilerinin olumsuz etkileneceği ve mevcut projelerin ertelenmesine yol açacağı endişesi, Rusya'nın çekimser oy kullanmasına neden olmuştur. Libya ile teknik askeri işbirliğinin azaltılması yaklaşık 2 milyar dolara yol açmış ve ayrıca petrol şirketlerinin ve bu ülkede demiryolu inşa eden Rus demiryolu şirketlerinin doğrudan zararları 4 milyar doları buluyor. Libya'da faaliyet gösteren diğer şirketlerin kaybı 2 milyar dolar civarındayken toplam kayıp da yaklaşık 10 milyar dolardır.⁸¹ Podtserob, Rusya'nın Libya ile olan ilişkilerini ve zararlarını böyle

79 United Nations Security Council, "6491th Meeting (Saturday, 26 February 2011", 8 p.m. New York) S/PV.6491 http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.6491 (Erişim Tarihi: 27.10.2017)

80 United Nations Security Council, "6498th Meeting (Thursday, 17 March 2011", 6 p.m. New York.) S/PV.6498 http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.6498 (Erişim Tarihi: 13.12.2017)

81 Vladimir Fedoruk, "Russia Joins UN Sanctions Against Libya and Muammar Gaddafi", *The Voice of Russia*, 12. 08. 2011, <https://sputniknews.com/voicofrussia/2011/08/12/54569352.html> (Erişim Tarihi: 13.12.2017).

dile getirmiştir. Rusya ve Çin'in yanı sıra Bulgaristan, Polonya, Almanya, Hindistan, Brezilya gibi ülkeler de askeri müdahale kararını eleştirmişlerdir. Hatta Putin NATO'nun üstlendiği bu askeri müdahaleleri "Haçlı Seferleri" olarak tanımlıyordu.⁸² O yüzden söz konusu çıkarlar olunca dış politikada pragmatist davranmıştır. Dolayısıyla Rusya ve Çin Libya'ya yönelik bir askeri müdahale içerisinde aktif rol almaktan imtina etmiştir. Bazı batılı ülkelerin Libya muhalefetine silah yardımı yapılması konusu Londra Konferansında gündeme gelince bu karar Rusya ve Türkiye net bir şekilde karşı çıkmıştır.

Libya ekonomisi çoğunlukla petrol ve türevlerine bağımlı olmuştur.⁸³ Ülke ihracatının ve kamu gelirlerinin büyük bir bölümü petrol ürünlerinden oluşan Libya elbette dış dünya için önemli bir yere sahip olmuştur. Bu bağlamda Libya, Rusya'nın ekonomik çıkarları açısından da son derece önemli bir müttefik konumunda olmuştur. Rusya, askerî müdahale kararı dahil olmak üzere Libya ile ilgili alınan kararlarda çok titiz davranarak Libya ve diğer bölge ülkeleriyle ilişkilerinin zarar görmemesi için büyük bir çaba sarf etmiştir. Ayrıca askerî ilişkiler anlamında da Libya, Rusya açısından stratejik bir öneme sahiptir. Rusya Kuzey Afrika'daki ilk askerî üssünü Libya'da kurabilmenin planlarını yapmaktadır. Bütün bu etkenlerden dolayı Libya ve diğer Orta Doğu ülkeleriyle ilişkilerinin bozulmasını istemeyen Rusya, BM Güvenlik Konseyi'nin Libya müdahalesine aktif olarak katılmamıştır.

Tarihsel perspektiften bakıldığı zaman Orta Doğu bölgesi, hem SSCB'nin hem de RF'nin dış politikasında önemli bir yere sahip olmuştur. Rusya, bölgedeki olaylara konjonktürel olarak farklı tepkiler vermiş olsa da bölgeden hiçbir zaman kopmamıştır. Dolayısıyla Arap Baharı'na uluslararası diğer aktörler gibi özellikle Rusya'nın da yaklaşımlarının nasıl olacağı dünya kamuoyu tarafından merak edilen bir soru olmuştur. İlk başlarda

82 Nebahat Tanrıverdi, "Libya: NATO ve Brüksel'deki yankılar", *ORSAM Dış Politika Analiz*, 2011, <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Analiz/1474?s=orsam%7Cturkish>, (Erişim Tarihi:13.12.2017).

83 Abdulrazag Mohamed Etelawi, Keith A. Blatner and Jill McCluskey, "Crude Oil and the Libyan Economy", *International Journal of Economics and Finance*, Cilt: 9, Sayı: 4, 2017, s. 95. ss. 95-104.

olayları uzaktan izleyen ve biraz tepkisiz kalan Rusya, Libya'daki ayaklanmalarla ve daha sonrasında ise BM gündemine alınan askerî müdahale tartışmalarıyla birlikte sessizliğini bozmuştur. Çünkü Libya, Rusya için diğer Kuzey Afrika ülkeleri açısından ekonomik çıkarları yüksek olan bir partner olmuştur. Burada akla gelen ilk sorulardan biri şudur: Rusya, Libya'ya askerî müdahale kararına karşı olmasına ve BM Güvenlik Konseyi'nde veto yetkisine sahip olmasına rağmen neden müdahale kararını engellememiştir? Buna cevap olarak birçok unsur öne çıkmaktadır. Birincisi, dışardan bir müdahalenin o ülkenin içişlerine karışmak olduğu tezini savunmuştur. Libya halkının sorunu kendilerinin çözmesini istemişlerdir.⁸⁴ İkinci ve belki de en önemli unsurlardan biri de Libya'daki sivil can kayıplarıdır. Libya'da binlerce sivil insan yaşamını yitirdiği için, Rusya uluslararası kamuoyunun tepkisinden ve daha fazla insanın yaşamını yitirmesine sebep olma iddiasıyla günah keçisi ilan edilmekten çekindiği için Güvenlik Konseyi'nin askerî müdahale kararını veto etmemiştir.⁸⁵ Üçüncü unsur, Irak krizinde de olduğu gibi küresel bir aktör olduğunu ve her zaman bağımsız bir dış politika izlediğini kanıtlamak için Batı'dan farklı bir tavır sergilemiştir.⁸⁶ Son olarak, Libya askerî müdahalesi konusunda Rusya Devlet Başkanı Putin ve Başbakan Medvedev arasındaki görüş farklılığı, Rusya'nın 'çekimser oy' kullanmasında etkili olmuştur. Putin kararın 'veto' edilmesini savunurken, Medvedev müdahalenin gerekliliğinden yana bir tavır sergilemiştir.⁸⁷ Sonuç olarak hem iç hem de dış politikada ülke çıkarları söz konusu olunca ortak ve en faydalı politikalar izlemeye özen göstermişlerdir. Dolayısıyla ne veto ne de evet oyu kullanılmadan çekimser oy kullanılmak üzere bir tutum sergilenmiştir. Rusya Kaddafi sonrası dönem açısından stratejik hedefler öngörmüştür. Batı'nın müdahale konusunda başarısız olması ihtimalinde bölge ülkelerinde bir Batı karşıtlığı doğuracağı iddiasıyla bölgede

84 Habibe Özdal, "Moskova'nın Çekimser Tavrı ve Arkasındakiler", 24 Mart 2011, <http://www.habibeozdal.com/2011/03/24/moskova%E2%80%99nin-%E2%80%98cekimser%E2%80%99-tavri-ve-arkasindakiler-2/> (Erişim tarihi: 22.10.2017).

85 *A.g.m.*

86 *A.g.m.*

87 Russia Today, (22 Mar. 2011). Moscow Stands Firm Over the Crisis in Libya, *RT*, <https://www.rt.com/news/libya-gates-resolution-medvedev/>

daha rahat hareket alanı bulacağını düşünmüştür. Batı'nın müdahalesinin bir işgale dönüşmesi sonucunda bölge ülkelerinin Rusya'ya daha çok yaklaşacağı görüşü hâkim olmuştur. SSCB döneminde bölgeyle daha çok ideolojik politikalar yürütülürken, SSCB sonrası dönemde Rusya ilişkilerini daha çok ekonomik çıkarlar⁸⁸ üzerine inşa etmiştir. Bu nedenle Orta Doğu bölgesi Rusya için hem enerji hem de ticarî ilişkiler anlamında özellikle de silah ticareti konusunda oldukça önemli bir coğrafya olmuştur. Bu bağlamda Rusya Libya'ya yönelik yapılan askerî müdahalede aktif bir rol almayarak ilerleyen süreçte kendisine bir manevra alanı bırakmıştır.⁸⁹

SONUÇ

Libya, Rus dış politikasında gerek SSCB gerek RF döneminde önemli bir yere sahip olmuştur. Özellikle yaklaşık yarım asırlık Kaddafi döneminde Libya ve Rusya arasında birçok alanda işbirliğine imza atılmıştır. Fakat Arap Baharı'nın etkisiyle 2011'de başlayan ayaklanmalardan sonra Rusya Kaddafi yönetimine karşı askerî müdahaleye olumlu bakmamışsa da Kaddafi rejiminin ayakta kalamayacağını anlayınca yeni yönetimle çıkarları konusunda ters düşmemek adına sert açıklamalardan kaçınmıştır. Kaddafi'nin halkına karşı sert tutumu, batının yanı sıra Müslüman dünyasından da tepki alınca Rusya Orta Doğu'daki nüfuzunu kaybetmemek adına çok temkinli bir politika izlemiştir. Rusya'nın, bölgede diktatör rejimlerle olan ilişkilerinde ne kadar doğru politikalar sergilediği tartışılabilir da her şeye rağmen Saddam örneğinde olduğu gibi Kaddafi ve Esad rejimlerinin tehdit altında olduğunu bile BM Güvenlik Konseyi'nde bu ülkelere yönelik askerî müdahale konusunda batıdan farklı bir tutum içerisine girmiştir. Libya'ya yönelik askerî müdahale konusunda Rusya, Güvenlik Konseyi'ndeki oylamada Çin'le birlikte çekimser oy kullanmıştır. Bu bağlamda Rusya; Tunus, Mısır ve Libya'da baş gösteren olaylara çok temkinli

88 Cevat Karadeniz, Rusya'nın Afrika Dış Politikası, s. 16. <http://hazirkita.net/wp-content/uploads/2018/01/CEVAT-KARADEN%4%B0Z-RUSYANIN-AFR%4%B0KA-DI%5%9E-POL%4%B0T%4%B0KASI.pdf>

89 Habibe Özdal, (24 Mart 2011). *A.g.m.*

yaklaşmıştır. Rusya'nın bu tutumunu etkileyen başlıca etmenler şöyle sıralanabilir: İlk olarak Rusya'nın, Arap Baharı'yla Orta Doğu'da başlayan gelişmelere hazırlıksız yakalandığı söylenebilir. Diğer taraftan olayların nasıl bir sonuca varacağını tam olarak kestiremeyen Rusya, "bekle ve gör" politikası uygulayarak hem mevcut iktidarlara ilişkilerini bozmamak hem de iktidara gelmesi muhtemel yeni yönetimlerle ters düşmemeyi yeğlemiştir. Bu bağlamda Rusya, birçok ölkede arabuluculuk yapmaya çalışmış ve tarafların Moskova'da bir araya gelmesine gayret göstermiştir. Ayrıca Putin ve Medvedev gibi üst düzey Rus yetkililerinin Libya'daki krizde görüş ayrılıkları yaşaması da başka önemli bir etmen olarak da gösterilebilir.

Rusya, Arap Baharı sürecinde sorunların barışlıl yollarla çözümlenmesi ve dış müdahalenin (1991 Irak müdahalesinde olduğu gibi) nihai bir çözüml olmayacağı hususlarına önem vermiştir. Rusya bu tutumuyla; Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki ekonomik çıkarlarını korumaya ve ABD'nin bölgeye iyice yerleşmesini engellemeye çalışmıştır. Ayrıca arabulucu rolü üstlenerek bölgedeki etkisini arttırmayı hedeflemiştir. Rusya'nın bu hedefe tam olarak ulaştığı söylenemez. Çünkü bölge ölkelerindeki iktidar ve muhalefetlerin birbirlerine karşı düşmanca yaklaşımları uzlaşı ortamını çok da mümkün kılmamıştır. Sonuç olarak Rusya'nın, sivil vatandaşlarını öldüren rejimleri bütün dünyayı karşısına alarak açık bir şekilde desteklemesi beklenmez ama başta BM Güvenlik Konseyi olmak üzere birçok uluslararası platformda Rusya; başta Suriye ve Libya gibi ölkelerdeki iktidarlara karşı alınan kararlarda bazen veto yetkisini kullanmış bazen de çekimser ve sessiz kalmıştır. Ancak nadiren de olsa Rusya, batının basın açıklamalarını ve kınama mesajlarını onaylayarak uluslararası tepkileri bertaraf etmeye çalışmıştır.

KAYNAKÇA

“Batı ve Kaddafi Makasında Libya”, *SETA Rapor*, No:3, Mayıs 2011, s. 18. <http://file.setav.org/Files/Pdf/bati-ve-kaddafi-makasinda-libya.pdf>

“Son Yüzyılda Libya ve Uluslararası Müdahale Kararı ile Gelinek Nokta”, *ORSAM*, <http://orsam.org.tr/orsam/gencorsam/11158?dil=tr> (Erişim Tarihi: 14.07.2017).

“21 Ocak 1992 tarihli 731 sayılı ve 31 Mart 1992 tarihli 748 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararları”, <https://www.sipri.org/sites/default/files/2016-03/S-RES-731-1992.pdf>

ABDEL-BAKY, Mohamed, “Libya Protest Over Housing Enters Its Third Day”, 16 January 2011, *Ahramonline*, <http://english.ahram.org.eg/News/4032.aspx>

AKGÜL, Öner, “Libya’da İç Savaşa Dış Müdahale: Avrupa Birliği Devrimin Neresinde?”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt: 3, Sayı: 36, Aralık 2011.

ARKHANGELSKAYA, Alexandra-Vladimir Shubin, “Russia’s Africa Policy”, *SAIIA*, Occasional Paper, No: 157, September 2013.

AYHAN, Veysel “Libya İç Savaşı: Kabileler Arası İktidar Mücadelesi”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt: 3 Sayı: 27, Mart 2011, ss. 8-14.

BERVOETS, Jeremy, “The Soviet Union in Angola: Soviet and African Perspectives on the Failed Socialist Transformation”, *Vestnik, The Journal of Russian and Asian Studies*, USA 2011.

CEVİZ, Nurettin, “Libya Tarihine Kısa Bir Bakış”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt: 3, Sayı: 27, Mart 2011, s. 80-90.

COLLINS, Carole, “Imperialism and Revolution in Libya”, *Middle East Research and Information Project (MERIP)*, No: 27, Apr. 1974, s. 3-22.

DUNNE, Tim-Jess Gifkins, “Libya and the State of Intervention”, *Australian Journal of International Affairs*, Volume: 65, No: 5, November 2011, s. 515-529.

EL-KİHYA, Mansur Ömer, *Libya'nın Kaddafi'si*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2011.

ERDURMAZ, Serdar, *Libya, Arap Baharının Solan Yüzü*, Berikan Yayınevi, Ankara 2012.

EROL, Mehmet Seyfettin-Sertif Demir, “Amerika'nın Karadeniz Politikasını Yeniden Değerlendirmek”, *Gazi Akademik Bakış*, Cilt: 6, Sayı: 11, Kış 2012, s. 17-33.

ERŞEN, Emre “Rusya'nın Arap Baharı Politikası”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt: 6, Sayı: 61, Mart-Nisan, ss. 78-81.

ERTEKİN, Bülend Aydın, “Neo-Rusya'nın Akdeniz Rüyası: Neo-Rusya'nın Suriye Arap Baharı'ndaki Rolü”, *Bilge Strateji*, Cilt: 4, Sayı: 7, Güz 2012, s. 131-163.

ETELAWI, Abdulrazag Mohamed, Keith A. Blatner and Jill McCluskey, “Crude Oil and the Libyan Economy”, *International Journal of Economics and Finance*, Cilt: 9, Sayı: 4, 2017, ss. 95-104.

FEDORUK, Vladimir, "Russia Joins UN Sanctions Against Libya and Muammar Gaddafi", *The Voice of Russia*, 12. 08. 2011, <https://sputniknews.com/voiceofrussia/2011/08/12/54569352.html> (Erişim Tarihi: 13.12.2017).

FITUNI, Leonid L., "Russia's Arms Sales to Africa: Past, Present, and Future", *CSIS Africa Notes*, No: 140, September 1992, s. 1-6.

HABERMAS, Jürgen, "Bestiality and Humanity: A War on the Border Between Legality and Morality", *Constellations*, Volume: 6, Issue: 3, September 1999, s. 263-272.

HOWORTH, Jolyon, "Humanitarian Intervention in the Post-Cold War Era: A Provisional Balance-Sheet in Light of Libya, Syria and Mali", *The Fundacion Chile 21 Santiago*, 21 March 2013, http://www.chile21.cl/wp-content/uploads/2013/03/Jolyon_Howorth_Chile_Paper.pdf

KARADENİZ, Cevat, Rusya'nın Afrika Dış Politikası, s. 16. <http://hazirkita.net/wp-content/uploads/2018/01/CEVAT-KARADEN%4%B0Z-RUSYANIN-AFR%4%B0KADI%4%B0KASI.pdf>

KASH, Douglas, "Libyan Involvement and Legal Obligations in Connection with the Bombing of Pan Am Flight 103", *Studies in Conflict & Terrorism*, Volume: 17, Issue: 1, 1994, s. 23-38.

MAGALLONES, Breanna, "Super Power Arms Trade: Destabilizing the Middle East", *Honors Projects Undergraduate Research and Creative Practice*, 2011, <https://scholarworks.gvsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com.tr/&httpsredir=1&article=1075&context=honorsprojects>

MCGREAL, Chris, “Coalition Attacks Wreak Havoc on Ground Troops”, 20 March 2011, <https://www.theguardian.com/world/2011/mar/20/libya-air-strikes-rain-down> (Erişim Tarihi: 13.12.2017).

ÖZDAL, Habibe, “Moskova’nın Çekimsiz Tavrı ve Arkasındakiler”, 24 Mart 2011, <http://www.habibeozdal.com/2011/03/24/moskova%E2%80%99nin-%E2%80%98cekimsiz-tavri-ve-arkasindakiler-2/> (Erişim Tarihi: 14.12.2017).

ÖZTÜRK, Mustafa “Moskova Penceresinden Sovyetler Birliği’nin Afrika Politikası (1945-1991)”, *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 15, 2016, ss. 279-300.

PAYANDEH, Mehrdad, “The United Nations, Military Intervention, and Regime Change in Libya”, *Virginia Journal of International Law*, Volume: 52, No:2, s. 355-403.

PITTY, Roderic, “Soviet Perceptions of Iraq”, *Middle East Research and Information Project (MERIP)*, Volume:18, March/April 1988, s. 23-27.

RENO, William, *Warlord Politics and African States*, Lynne Rienner Publishers, Boulder 1999.

TANRIVERDİ, Nebahat, “Libya: NATO ve Brüksel’deki yankılar”, *ORSAM Dış Politika Analiz*, 2011, <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Analiz/1474?s=orsam%7Cturkish> (Erişim Tarihi:13.12.2017).

TANRIVERDİ, Nebahat O, “Kaddafi Sonrası Libya ve Demokratikleşme Sorunu”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt: 3, Sayı: 35, Kasım 2011, ss. 41-45.

TEKİN, Segah, "İnsani Müdahale Kavramı ve Libya'nın Geleceği", *SDE Analiz*, Ankara Nisan 2011.

TELLAL, Erel, "Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu'nun Dış Politikası", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt: 65, Sayı: 3, 2010, s. 189-236.

TUCKER, David, "Responding to Terrorism", *The Washington Quarterly*, Volume: 21, Issue: 1, 1998, s. 103-117.

ULUSOY, Ülkü Halatçı, "Uluslararası Hukuk Açısından Libya ve Suriye Örneğinde Koruma Sorumluluğu", *TAAD*, Cilt: 4, Sayı: 14, Temmuz 2013, s. 269-297.

YAVUZ, Celalettin-Serdar Erdurmaz, *Arap Baharı ve Türkiye, Orta Doğu'da Kırılan Fay Hatları*, Berikan Yayınları, Ankara 2012.

YILDIRIM, Huriye, "SSCB'den Günümüze Rus Dış Politikası Kapsamında Afrika", *Avrasya Strateji Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 2, 2014.

Basın açıklaması için ayrıca bkz., Press Release, Security Council, *Press Statement on Libya*, U.N. Press Release, 22 February 2011, SC/10180-AFR/2120 <http://www.un.org/press/en/2011/sc10180.doc.htm>

Press Release, Organisation of the Islamic Conference, OIC General Secretariat Condemns Strongly the Excessive Use of Force against Civilians in the Libyan Jamahiria, 22 February 2011, <http://www.oic-oci.org/speeches/?lan=en>

Toplantı Kapsamı için ayrıca bkz., Meetings Coverage, General Assembly, 1 March 2011, GA/11050 <http://www.un.org/press/en/2011/ga11050.doc.htm>

United Nations Digital Library, 6490th Meeting Minutes, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.6490

United Nations Digital Library, 6491th Meeting Minutes, https://digitallibrary.un.org/record/698797/files/S_PV.6491-EN.pdf

United Nations Digital Library, 6498th Meeting Minutes, https://digitallibrary.un.org/record/699709/files/S_PV.6498-EN.pdf

United Nations Security Council, *Resolution 1970 (2011)*, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1970\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1970(2011))

United Nations General Assembly, *Resolution 65/265 (2011)*, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/65/265

United Nations Security Council, *Resolution 1970 (2011)*, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1970\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1970(2011))

United Nations Security Council, *Resolution 1973 (2011)*, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973(2011))

United Nations Security Council, 6498th Meeting (Thursday, 17 March 2011, 6 p.m. New York.) S/PV.6498 http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.6498

United Nations Security Council, 6491th Meeting (Saturday, 26 February 2011, 8 p.m. New York) S/PV.6491 http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.6491

United Nations Security Council, 6498th Meeting (Thursday, 17 March 2011, 6 p.m. New York.) S/PV.6498 http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.6498

STRUCTURED ABSTRACT

Intentions of Russia are rooted back in the Tsar era. In the USSR era, relations with the African states have gradually increased. The USSR has pursued policies for improving the relations with the African states in terms of politics, economics and social issues. During the Cold War, the USSR generally was trying to spread communism to a greater area and because of this, they wanted to keep in touch with the African states which have gained independence after the World War 2. Current African-Russian modern relationships are started to be built in the USSR era. Accordingly, starting its diplomatic relations with Egypt in 1943, started to send arms to African states in 1955. Consequently from 1960's on, the USSR has improved its diplomatic relations with Libya which has gained its independence in 1951. The first king of Libya after the independence, Seyd Idris, has been in a close contact with the west. However, Muammar Kaddafi, who acquired the power after a military coup in 1969, has conducted a policy against west with a socialist attitude. This was completely in favor of the USSR in a bipolar world order. Closing the American and British bases after becoming the ruler, Kaddafi has become closer with the USSR and started to arm its military with the Russian guns.

Kaddafi Regime and the west has started to become further, and because of this, the USA has put an embargo over Libya in 1988, caused by the claims of "Libya supporting terror". Later on, the UN embargo in 1992 and the EU embargo in 1994 followed. Consequently, these embargoes put on Libya has affected the Libyan economy badly. By having worse relationships with the west, Libya has shifted to the Russian influence gradually. One of the most important factors in the improvement of the Libyan-Russian relations was the USA unilaterally being involved in the peace process in the Middle East. Caused by such reasons, Libya has become closer with Soviets, but Kaddafi government avoided being completely under the influence of either west or east.

African continent has kept its importance for Russia, but the newly established Russian Federation has focused more on internal

issues and because of some economic reasons, could not be active in the foreign affairs in the beginning of the 1990's. However, in 1996, by Yevgeny Primakov becoming the foreign minister, Russian foreign policy has started to gain momentum. Later on, by Putin getting into force in 2000's, Russia has become an efficient actor in the Africa again. Russia has started to be involved with Middle East region, which also included North Africa.

Russia has paid a great attention over the region in terms of energy and arms sales. This has become an important factor in the Russian-Libyan relations. Russia has always been in a conflict with the west in the Middle East because of their economic intentions. Before the Arab Spring, there have been important steps taken in Libyan-Russian relations in terms of energy, infrastructure and military cooperation. However, with the Arab Spring's impact and the change in the Libyan government, Russia's impact over Libya has been weakened. Because some commercial agreements have been suspended, Russia became harmed economically.

After the Arab Spring, Russia has used its power in the UN Security Council when its intentions in the Middle East started to be threatened. Having not such an opposite policy towards the 1991 Iraqi intervention, Russia has pursued a more cautious policy on Libyan case. Russia did not want an international military intervention to be conducted on Libya. In the international politics, Russia has been agreeing with the west in the humanitarian issues excluding the military intervention. For example, Russia has supported the Resolution no. 1970 which was about the prevention, denouncement and instigations given for the violence in Libya. But they abstained when the Resolution no. 1973 which was about a military intervention in Libya. Russia did not have a positive attitude towards this for not to harm its future relations with Libya and not to lose its influence over the Middle East region. Russia has defended that use of violence is unacceptable. Russia has not used a positive vote in the Security Council because of their claims on an international military intervention's possibility of bringing an inconsistency to the Middle East.

Libya, has become an important part of the Russian Foreign Policy both in the USSR era and later. In the Kaddafi era, there have been many partnerships built between the two. However, after the Arab Spring, Russia has abstained from visibly supporting the Kaddafi regime in order to preserve its long-term interests. Russia, has voted for the 1991 Iraqi intervention. Because they had a weak position in the foreign affairs. But, in 2011 Libyan intervention, they have been in a position different than the west. Having clear policies specially in Syria, Russia has become more efficient in the foreign affairs. Russia did not veto the decision in order to not to draw the reaction of the international community and because of the humanitarian reasons. But, NATO not intervening into Libya, did not solve the Libyan crisis completely. In response, Russia has been in a clearer political attitude about Syria. Russia has defended that the problems in the Middle East should be solved in peaceful ways. With this approach, Russia claimed that they respect the state sovereignty principle. Other than this, in the international problems –especially in the Middle East-, Russia has been trying to acquire the mediator role. By this way, both in the international arena and the Middle East, has improved its influence gradually. In this article, within the light of information given, the attitude of Russia in the UN Security Council meetings on the Libyan issues is analyzed.